

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
„Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
Neveléstudományi Intézet

Kalocsainé Sánta Hajnalka
Szakválasztási motivációk a Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi és Természettudományi Karán
(Összehasonlító elemzés)

A doktori értekezés tézisei

Témavezető: Prof.Em. Dr. Forray R. Katalin, DSc

2013, Pécs

1. Bevezetés

Értekezésem témaválasztásának háttérében részint egy általános érdeklődés áll, amely már a szociológia szakra írott szakdolgozatommal (Kalocsainé 2004) jelentkezett, majd elkísért a PTE Neveléstudományi Intézetének munkatársaként a tanárképzésben résztvevő hallgatók megismerésében. A szakdolgozat során a romológia szakos hallgatók szakválasztási motivációit tártam fel.

Természetesen, témaválasztási indítékaim aktuális/a kutatás időpontjában aktuálisnak tekinthető változásokhoz szintén kapcsolódnak. Ezáltal a kutatás több vezérmotívumra is visszavezethető, leginkább az alábbi dimenziók mentén: 1. Egyetemi marketing. 2. Eltömegesedés. 3. Bologna-rendszer 4. A tanári pálya vonzereje.

A hazai felsőoktatási kutatásoknak Forray (2008) három jelentős irányát emeli ki. Az első csoportba azok a kutatások tartoznak, melyek gazdasági-társadalmi szempontból közelítenek a felsőoktatási expanzió jelenségéhez. A második markáns irányzat az oktatáspolitikai megközelítés, amely az intézményrendszeri átalakulásokra, irányítási és finanszírozási kérdésekre fókuszál. A kutatások harmadik irányát „a Csákó Mihály (1998) által vezetett szociológiai kutatás jelzi, amelyben az ELTE valamennyi diákjának szociokulturális háttérét vizsgálta meg a társadalmi mobilitási folyamatok és a hallgatók választásainak, életmódjának, értékrendszerének, stb. feltárása céljából” (Forray 2008:11). Témaválasztásom ebben a tematizálásban leginkább a harmadik kutatási irányhoz kapcsolódik.

Egyetértek Laknerrel, aki egyfelől elméleti szempontból is érdekesnek találja a hallgatói motivációk és értékek vizsgálatát, mert képet lehet ezáltal nyerni a jövő értelmiségének gondolkodásáról, másfelől az intézmények stratégiai tervezőmunkájának elengedhetetlen részeként is tekint rá (Lakner 2002a).

A hallgatói motivációk feltárása kiemelkedő fontosságú az egyetemi marketing területén is. Töröcsik (2010:123) megfogalmazása pontosan kiemeli azokat a tényezőket, amelyek kutatásom témaválasztása szempontjából számomra is döntő fontosságúak:

„Annak ismerete, hogy ki milyen motivációval, hová jelentkezik, ezt a döntést ki és milyen formában befolyásolja, kiemelt fontosságú a helyes és hatékony marketingstratégia kialakításához.[...] Már pedig az új generációt meg kell érteni, hiszen enélkül nemcsak oktatni nem tudjuk őket, de nem is kerülünk abba a helyzetbe, hogy oktathassuk őket, mert más olyan intézményekbe mennek, ahol értik az igényeiket.”

A potenciális hallgatói csoportok, illetve hallgatók érdeklődésének, motivációinak megismerése soha nem tekinthető egyszerű feladatnak. Ahogyan fogalmaznak, a fiatalok ma szcénákba (Prykop 2005), miliő-csoportokba, életstílus csoportokba tartozóan elemezhetők leginkább.” (Törőcsik 2010:125) Ezekre a javaslatokra támaszkodva magam úgy vélem, hogy a fiataloknak az egyetemen tanuló csoportjai kielégítik a hivatkozott javaslatot. A motiváció fogalmának kitágításával, az értékalapú motiváció fogalmának felhasználásával teljesebbé válhat a hallgatói csoportok megismerése, motivációik feltérképezése.

A magyar felsőoktatásban a rendszerváltozás óta bekövetkezett számos jelentős változás, változtatás köréből most csupán két olyan jelentős átalakulást emelek ki, amely a hallgatói motiváció kutatását szükségesszerűbbé tette. Az egyik jelenség a tömegesedés, a másik a Bologna-rendszer meghonosítása.

A XX. század második felében a fejlett országokban bekövetkezett hallgatói létszámexpánzió következményeképpen összetettebbé váltak a hallgatói motivációk is. „A hallgatói tömeg összetétele társadalmi származás és előképzettség, motiváció, karriertervek szerint egyre heterogénebbé vált, ami sokféle érdek és érték megjelenítésével járt.” (Hrubos 2006:667)

A heterogénebbé váló hallgatói kör is magyarázza azt a fentebb már jelzett összefüggést, amely a hallgatók megismerésének, ezáltal motivációs hátterének komplexitására, nehézségeire utal. A hallgatók összetételének változásai, rétegzettebbé válása több dimenzió, ismérv mentén válik láthatóvá; így például kiemelkedő szemponttá válik az életkori összetétel heterogenizálódása, a nők növekvő részvétele a felsőoktatásban, valamint a részidős képzések (a nem nappali tagozatos képzések) gyarapodása (Szemerszki 2006).

Az ún. Bologna-rendszer meghonosításával még összetettebbé vált a hallgatói motivációk vizsgálata azáltal, hogy az alapszakosok és mesterszakosok útjai és ezzel motivációi külön is

vizsgálhatóvá váltak. Számomra külön fontos kérdés a tanárképzés, annál is inkább, mivel empirikus kutatásom helyszíne olyan egyetem, amely tanárképzést is folytat.

A tanárképzés egyetemi szinten folyik¹. Ezért fontos elágazási pont a tanárképzés szempontjából az alapképzés. Nélkülözhetetlen annak az ismerete, hogy a végezni szándékozók, a végzettek milyen motivációkkal, tervekkel rendelkeznek, szeretnének-e tanári végzettséget szerezni, illetve majdan tanárként elhelyezkedni.

A felvázolt összefüggésrendszerbe illeszkedve saját vizsgálatom alapvető célja a nappali tagozatos alapképzésben résztvevő Bölcsészettudományi és Természettudományi Karon tanuló első- és másodéves diákok jelenlegi szakválasztásukhoz kötődő motivációinak minél komplexebb megismerése a Pécsi Tudományegyetemen. Azaz, annak a megismerése a cél, hogy honnan jönnek, és merre tartanak a szakválasztásukat befolyásoló indítékok.

A kutatásom legfontosabb feltevéseit az alábbiakban összegzem.

Hipotéziseim:

Hipotézis1: Alapvető különbség mutatkozik a Bölcsészettudományi Karon és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók társadalmi háttérének vonatkozásában.

Hipotézis2: Alapvető különbség mutatkozik a Bölcsészettudományi és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók motivációi, motivációs nyalábjai² között.

Hipotézis3: A motivációs nyalábok közötti alapvető különbség ugyanúgy megmutatkozik, fennmarad a Bölcsészettudományi és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók azon köreiben is, akik a tanárképzésben részt kívánnak venni.

Hipotézis4: Alapvető különbség mutatkozik a Bölcsészettudományi és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók értékei, értékalapú motivációi között.

¹ 15/2006 (IV.3) OM rendelet alapján, mely, az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről tájékoztat.

² Motivációs nyalábon a dolgozatban több motiváció együttes jelenlétét értem.

Hipotézis5: A hallgatói értékek, az értékalapú motivációk közötti alapvető különbség ugyanúgy megmutatkozik, fennmarad a Bölcsészettudományi és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók azon köreiben is, akik a tanárképzésben részt kívánnak venni.

Hipotézis6: A Rokeach-teszt³ – leginkább a 18 célértékével – kiegészítheti a felsőoktatásban zajló motivációs kutatásokat, árnyaltabb képet adva a potenciális hallgatókról, a hallgatókról, valamint a végzettekről. (A Rokeach-teszt 18 célértékére úgy tekintek saját kutatásomban, mint az értékalapú motiváció megismerésének legfontosabb eszközére.)

A hipotézisek igazolására egy önkitöltős kérdőívet állítottam össze, mely alapvetően két nagyobb egységből áll. Egyfelől tartalmaz egy korábbi kutatásokra épülő, azok eszközeit módosító szociológiai egységet, másfelől magában foglalja a Rokeach-féle értékskálát. A felmérés során összegyűjtött adatok feldolgozása és elemzése statisztikai programmal (SPSS) valósult meg.

2. A harmadik évezred hallgatói motivációi a hazai kutatások tükrében, különös tekintettel a Pécsi Tudományegyetemre

A hallgatói motivációkat feltáró kutatásokat két csoportra bontva mutatom be. Először az országos kutatásokat, majd ezt követően a Pécsi Tudományegyetemen folytatott, illetve a Pécsi Tudományegyetemhez kötődő hallgatói motivációs kutatásokat emelem ki.

2.1. Országos kutatások a hallgatói motivációk feltárására

A diplomás pályakövetés jelenti az országos vonulatát a hallgatói motivációkutatásnak. A diplomás pályakövetés, intézményi pályakövetés a 2005. évi CXXXIX törvény szerint kötelező a felsőoktatási intézmények számára (Fábri 2009).

³ Az értékskála első és legismertebb fajtája, változata Milton Rokeach nevéhez fűződik (Rokeach Value Survey). A Rokeach-tesztben 18 eszköz-, továbbá 18 célérték jelenik meg, azaz a hierarchikus értékskálák közé sorolandó. A Hipotézis6-ban megfogalmazott feltevés fontos alappillére az alábbi részlet a teszt bemutatásáról: „Rokeach szerint az értékek motivációs funkcióval is bírnak amennyiben arra ösztönöznek, hogy az általunk helyesnek vélt életcélokat elérjük, illetve hogy az általunk helyesnek tartott módon viselkedjünk.” (Szakács és Szakács 1998:404) Erre alapozva, illetve ehhez kötődően a saját kutatás motiváció fogalmának meghatározása (lásd a 3.3. fejezet) alapján tekintek oly módon a tesztre, mint amelyik alkalmas az értékalapú motivációk megragadására. Az értékfogalom meghatározását is éppen amiatt mellőzöm, mert jelen kutatásomban nem értékskálaként, hanem értékalapú motivációs skálaként tekintek a Rokeach-teszt 18 célértékére.

2.2. A Pécsi Tudományegyetem hallgatóinak motivációit feltáró kutatások

2.2.1. A Diplomás Pályakövető Rendszer (DPR) Pécsi Tudományegyetemre vonatkozó eredményei

2.2.2. A saját kutatás közvetlen előzményei

A Pécsi Tudományegyetemen lefolytatott kutatások közül ebben az alfejezetben azokat veszem számba, amelyek jelen kutatás közvetlen előzményeinek tekinthetők. Ez a bázis három vizsgálatra terjed ki.

Forray (2008) kutatása a levelező tagozatos hallgatók társadalmi igényeit, ezáltal motivációs nyálábjait vizsgálja három hazai felsőoktatási intézményben: a Pécsi Tudományegyetemen, a Debreceni Tudományegyetemen, valamint a Szent István Egyetemen. A szerző vizsgálatában kitér a nemek és a születési időszak szerinti különbségekre is a tanulmányi motivációt, valamint a tanulmányokhoz kapcsolódó nehézségeket illetően. A felnőtt hallgatók motivációit a Pécsi Tudományegyetemen elsősorban a szakmai érdeklődés határozza meg, de az indítatások közül kiemelkedőnek tűnik még a diploma, illetve az egyetemi végzettség megszerzése (Forray és Kozma 2009). A munkaerő-piaci szempontok csupán a 4-5. helyen szerepelnek a motívumrangsorban. Balázsovcics kapcsolódó interjúelemzése (2008) során a meglévő munkahelyek megtartását szolgáló szakválasztásról számol be, majd ezt követően szerepel a hallgatók személyes érdeklődésének kielégítése - a motívumok erősségének sorrendjét figyelembe véve.

Marton (2009) kutatása a Pécsi Tudományegyetem harmadéves, alapképzésben résztvevő, nappali tagozatos diákjaira irányul, melyben a hallgatók munkaerő-piaci attitűdjeire, jövőbeli terveire fókuszál. Vizsgálatában arra jut a szakválasztás okait kutatva, hogy a diákokat leginkább az érdeklődés vezérelte jelen tanulmányaikhoz. Eredményei ezáltal, bár más hallgatói kört vizsgált és jóval alacsonyabb elemszámmal, hasonlóak Forray és Kozma (2009) fentebb vázolt konklúzióihoz. A későbbi, munkaerő-piaci lehetőségek kevésbé befolyásolták a hallgatókat tanulmányi döntésükben.

A romológia szakosok vizsgálatában (Kalocsainé 2003) a levelező tagozatosoknál szintén legfontosabb indítékként a munkahely megőrzése szolgál, csupán ezt követi a hallgatók által korábban látogatott felsőoktatási intézmények tanárainak hatása, az identitáserősítés, a diplomaszerzés, az érdeklődés, továbbá a nyelvtanulás. A nappali tagozatos romológus hallgatóknál ellenben az identitáserősítés vált a legfontosabb ösztönző erővé, majd ezt követte a korábbi felsőoktatási tanulmányok tapasztalata, a szakpár meglétéhez kötődően egy másik szak választásának igénye, a korábbi munkahelyi, szakmai tapasztalatok.

3. A motiváció fogalma

Minden kutatás obligát része a konceptualizálás. Ebben a fejezetben kétféle megközelítést nyújtom a motiváció fogalmi megközelítésének, meghatározásának. Az első egységben az általam áttekintett hallgatói motivációs kutatásokban megjelenő motiváció fogalmakat foglalom össze. A következő egységben rövid áttekintését nyújtom a pszichológiában használatos motiváció fogalmaknak. Végezetül, a két alapvető megközelítés után meghatározom saját, jelenlegi kutatásomban alkalmazott motiváció fogalmat.

3.3. A motiváció fogalma a saját kutatásban

Saját kutatásomban alkalmazott motiváció fogalom két alapvető komponensből áll. Az egyik összetevője pszichológiai, mely a beneschi fogalom-meghatározást és a Rokeach munkásságán nyugvó értékalapú motiváció tartalmakat foglalja magába. A szociológiához, a felsőoktatás-kutatásához kapcsolható másik komponens a DPR és a pécsi vonatkozású kutatási előzmények egyes motiváció tartalmaira épül.

A motivációra irányuló fogalom-meghatározások köréből Benesch (1994) meghatározására támaszkodom, mert a fogalmat – a kutatásom céljaihoz illeszkedve – meglehetősen tágan értelmezi. A szerző fogalom-meghatározása a motivációs folyamatokra és a variabilitásra irányul, megállapítja, hogy egységes megközelítése annak, hogy mi minden lehet motiváció, nincs. Mégis általánosságban három utat javasol a fogalom értelmezéséhez: indíték valamilyen pszichésre; funkció-levezetés, a viselkedés variabilitása. Vizsgálatom vezérfonalául azonban a funkció-levezetés vált, azaz, hogy „merről jön és merre tart az indíték” (Benesch 1994:253).

A beneschi motivációfogalomba jól illeszkedőnek látom a Rokeach-féle értékvizsgálatot. Egyetértek azzal, hogy „Rokeach szerint az értékek motivációs funkcióval is bírnak, amennyiben arra ösztönöznek, hogy az általunk helyesnek vélt életcélokat elérjük, ill. hogy az általunk helyesnek tartott módon viselkedjünk.” (Szakács és Szakács 1998:404) A turizmushoz, közgazdaságtanhoz kötődően az angol nyelvű irodalmakban találkozni lehet az értékeken alapuló motiváció fogalmával. Így pl. a turisták motivációjáról szóló irodalmak összegzésekként Kay (2003) megállapítja, hogy alapvetően kétfajta motivációs elméleten nyugszanak, mely teóriák látszólag egymásnak ellentmondanak: a maslow-i szükségletek alapú (needs-based), valamint az értékeken alapuló (values-based), amely leginkább Rokeach nevéhez kötődik. Kay (2003) tanulmányában az értékeken alapuló motiváció (values-based motivation) fogalmat használja. Az értékek fogalma a motiváció fogalmába ágyazódik; ezzel a kitágított motiváció fogalommal a hallgatók motivációinak feltárása is eredményesebb, komplexebb lehet.

A kutatási előzmények tekintetében saját kutatásom motivációs tartalma illeszkedik a DPR-ben meghatározott célok szerint (Fábri 2009) az első és első éves hallgatók (felvettek) továbbtanulási motivációinak, valamint az elhelyezkedési motivációknak a vizsgálatához.

Saját kutatásom legalapvetőbb kérdése, hogy miért tanulnak az emberek a felsőoktatásban. (Forray 2008:11) Ez a kutatói kérdés saját kutatásom vonatkozásában szűkíthető egyetlen meghatározó kérdésre. Miért éppen a PTE Bölcsészettudományi Karán és/vagy Természettudományi Karán vesz részt nappali tagozatos alapképzésben a hallgató? Majd a kérdéshez kapcsolódóan jelentkezik a többi kutatói kérdés, azaz leginkább annak az igénye, hogy megismerhetővé váljanak azok a különbségek, amelyek a különböző változók mentén jelentkeznek a két karon tanuló hallgatók motivációs nyálábjában.

4. Komparatív hallgatói kutatás a Pécsi Tudományegyetem két karán

4.1. A kutatás céljai, területei

Alapvető célként fogalmazódik meg a nappali tagozatos alapképzésben résztvevő Bölcsészettudományi és Természettudományi Karon tanuló 1. és 2. éves diákok jelenlegi szakválasztásukhoz kötődő motivációinak minél komplexebb megismerése a Pécsi

Tudományegyetemen. Honnan jönnek, és merre tartanak a szakválasztásukat befolyásoló indítékok?

Ehhez kötődően állítottam fel a Bevezetés című nyitó fejezetben már bemutatott hat hipotézist.

Amint azt a bevezetésben vázoltam, a kutatás eredményei nem csupán érdekesek, hanem hasznosíthatók is – a hallgatók alaposabb megismerésével gazdagabb kutatási alapokra helyezkedhet a beiskolázási marketing; a hallgatók alaposabb megismerése finomíthatja, cizellálhatja a tanárképzés programjait.

4.2. A kutatás módszertana; nehézségek a kutatásban

A 2009/2010-es tanév tavaszi szemeszterében önkitöltős kérdőív segítségével sikerült adatokat nyernem 308 fő 1. és 2. éves, nappali tagozatos BA/BSc-s hallgatótól. Összehasonlító kvantatív szociológiai felmérésben 162 bölcsész (52,6%), 143 Természettudományi Karon tanuló (46,4%), valamint 3 fő mindkét karon tanuló diák (1,0%) töltötte ki az önkitöltős kérdőívet. A Pécsi Tudományegyetem tanulmányi osztályainak adatai szerint a Bölcsészkaron a vizsgálat félévben 1298 fő jelentkezett be, azaz aktiváltatta félévét a nappali tagozatos 1-4. szemeszteres alapszakos hallgatók közül. A Természettudományi Karon ez a szám 823 fő volt. Ebből adódóan az alapsokaság 12,71%-át sikerült elérni a bölcsész hallgatók köréből, míg 17,73%-át a Természettudományi Karról.

A kutatás nehézségei között két tényezőt emelek ki. Az egyik, a mindkét vizsgált karra jellemzően a válaszadási hajlandóság. Az alacsony válaszadási hajlandóság kiküszöbölésének érdekében a legtöbb esetben szervezeten – az oktatóval egyeztetve –, tanórák elején vagy végén személyes kéréssel és jelenléttel nyomatékosítottam az önkitöltős kérdőívet. A másik komoly akadály a bölcsész hallgatói csoportok elaprózottsága a képzés során. Előfordult olyan szervezett megkeresés, ahol az órán csupán 3-4 fő vett részt.

4.2.2. táblázat

A saját kutatás motivációs tényezőinek alakulása a kutatási előzmények felől szemlélve

Forray (2008)	Lakner (2002)	Saját kutatás
Családtagok, barátok, kollegák, ismeretségi kör hatása	Családi hagyományok folytatása	Családi hagyományok folytatása
Családtagok, barátok, kollegák, ismeretségi kör hatása	1. Szülők, barátok, rokonok tanácsai 2. A barátaim is egyetemre, főiskolára járnak	Barátok hatása
-	A középiskolai tanárok javaslata	Középiskolai tanár hatása
Szakmai érdeklődés, a korábban megszerzett szaktudás fejlesztésének belső igénye	-	A korábbi főiskolán/egyetemen folytatott kapcsolódó tanulmányok hatása
Szakmai érdeklődés, a korábban megszerzett szaktudás fejlesztésének belső igénye	Korábbi személyes, szakmai tapasztalatok	Saját korábbi szakmai tapasztalatok
Diplomaszerzés, új diploma szerzése	Valamilyen diplomát akartam szerezni	Valamilyen diploma szerzése
1. Szakmai érdeklődés, a korábban megszerzett szaktudás fejlesztésének belső igénye 2. Kíváncsiság	1. Érdekeltek azok a tárgyak, melyeket az intézményben tanítanak 2. Érdekel a választott szakmám, itt szeretnék dolgozni	Az érdeklődési körének megfelelő diploma szerzése
1. Nincs munkahelye, munka kereséséhez kell 2. Új, igényesebb munkahely keresése	1. A végzés utáni anyagi lehetőségek 2. Az intézményben folyó oktatás jó híre és elismertsége 3. A végzés utáni igényes munkavégzés lehetősége 4. Megszerzett végzettségemmel hasznára lehetek másoknak, értelmes és társadalmilag hasznos munkát végezhetek	Piacképes diploma szerzése
A társas/társadalmi kapcsolatok megújítása, frissítése	Tartós párkapcsolat kialakításának lehetősége	Tartós párkapcsolat kialakítása
-	Szeretnék minél tovább diák lenni, nem akartam még dolgozni	A diákévek „megnyújtása”
-	-	Identitáserősítés
Egyéb	-	Egyéb
-	-	Egyéb

4.3. A kutatás eredményei

4.3.1. Alapadatok, a minta összetétele – a hallgatók társadalmi háttere

A minta összetételébe, a hallgatók társadalmi háttérébe 16 változó mentén nyújtok betekintést.

4.3.2. A jelenlegi szakra, szakpárra való jelentkezés motivációi

Ebben a fejezetben két megközelítésben dolgozom föl, illetve vizsgálom meg a beérkezett válaszokat. Először a teljes mintára vonatkozólag hasonlítom össze a Bölcsészettudományi és Természettudományi Karon tanuló hallgatókat, majd ezt követően az SPSS filter funkciójának segítségével a tanárképzésben részt venni kívánó Bölcsészettudományi és Természettudományi Karon tanuló diákok válaszait vetem össze.

A kereszttáblákon elemzett motivációk között szerepel: 1. Családi hagyományok folytatása; 2. Barátok hatása; 3. Középiskolai tanár hatása; 4. A korábbi főiskolán/egyetemen folytatott kapcsolódó tanulmányok hatása; 5. Saját korábbi szakmai tapasztalatok; 6. Valamilyen diploma szerzése; 7. Az érdeklődési körének megfelelő diploma szerzése; 8. Piacképes diploma szerzése; 9. Tartós párkapcsolat kialakítása; 10. A diákevek "megnyújtása; 11. Identitás erősítés.

A válaszok között szerepel még továbbá az „Egyéb” motivációi között: tudás; tisztesség; becsületesség; szórakozás; kapcsolatok építése; hagyományok ápolása; általános iskolai tanár hatása; Pécsen maradni; munkalehetőség; szakkörök; szakirányú továbbképzés; gyerekkori életcél; jó kereseti lehetőség; sport; gyerekekkel való foglalkozás; önállóság; anyagi jólét; elismert egyetemen diplomázni; családnak bizonyítani; jó nyelvtudás; jó vezető legyen; közel legyen a lakóhelyhez; tudás; önmaga megtalálása. Az „Egyéb” válaszok az alacsony elemszám miatt – egy-egy említés – nem kerültek statisztikai feldolgozás alá.

4.3.3. Tervek a végzettség birtokában

Ebben az alfejezetben a két kar válaszadói a végzettség birtokában megszerzett tervek, valamint a tervezett munka jellege alapján kerülnek összehasonlításra mind a teljes, mind a tanárképzésben részt venni kívánók almintájára vonatkoztatva. Ily módon ez az egység kapcsolódik leginkább a DPR-hez, hiszen a mintában szereplő hallgatók munkaerő-piachoz való viszonyulásai, végzés utáni tervei ebben az egységben jelennek meg.

A végzettség birtokában a bölcsész válaszadók sajátossága inkább a többféle terv dédelgetése (továbbtanulás, jelenlegi munka folytatása, munkahely keresése az Európai Unióban). A Természettudományi Kar hallgatóira jellemzőbb, hogy kizárólag a munkahely-keresés szerepel a végzés utáni tervekben – a belföldi és külföldi egyaránt. Szintén a Természettudományi Kar válaszadó személyei neveztek meg nagyobb arányban a továbbtanulást, mint kizárólagos lehetőséget. Ezek az arányok a jellemzőek a tanárképzésben részt venni kívánók terveiben is.

A „Milyen munkát szeretne végezni?” nyílt végű kérdésre adott válaszok kategorizálása során három terület alakult ki: 1. hasznos, de nem feltétlenül szakmai (nem szükséges hozzá a lekérdezés időpontjában megszerzés alatt álló diploma) 2. szakmai (szükséges hozzá a lekérdezés időpontjában megszerzés alatt álló diploma) 3. tanár.

A teljes mintában erősen felülreprezentált a bölcsészek körében az a válasz, hogy tanárként szeretnének dolgozni (43,9%), míg ez az arány a Természettudományi Karon csupán 16,3%-os.

Szakmai munkát a bölcsészeknél jóval nagyobb arányban kívánnak választani a Természettudományi Karra járó válaszadó személyek. Hasznos, de nem feltétlenül szakmai munkát enyhe felülreprezentáltsággal inkább a Természettudományi Kar hallgatói vállalnának. Mindkét karon megjelennek – igen kis arányban – a bizonytalanok, akik még nem tudják, mihez szeretnének fogni a végzés után. A két kar tekintetében szignifikánsak ezek az eredmények, mint ahogyan erre a Chi-négyzet próba rámutat.

Amely még tovább mutató eredmény, az a tanárképzésben részt venni szándékozók terveiben szereplő munka jellegének vizsgálata. A bölcsészeknek 59,2%-a, mind a Természettudományi

Karon tanulóknak mindössze 45,9%-a kíván tanárként dolgozni. A szakmai, de nem tanári munkát a tanári végzettséggel rendelkezők körében is nagyobb arányban választották a Természettudományi Kar válaszadói személyei. A teljes mintához viszonyítva viszont mindkét karon a tanári végzettséggel rendelkezők vágyók köre az, akik a legkevésbé szeretnék a szakmai képzettségüktől eltérő munkát végezni.

4.3.4. A Rokeach-féle értékvizsgálat eredményei

A Rokeach-teszt értékelésének (Szakács és Szakács 1998) több módja lehetséges. Az egyik eshetőség a teszt felvétele után, hogy a kutató megnézi a rangsorolást és céljainak megfelelően felhasználja. Egy másik lehetősége az értékelésnek a faktoranalízis, melynek egyik hazai mintája olvasható Szakács és Szakács (1998) tanulmányában. A két kar hallgatói közti különbségek érzékeltetéséhez elegendőnek tartom annak a bemutatását, hogy első helyen milyen értékeket jelöltek meg az válaszadó személyek.

Az első helyen megjelölt célértékek összehasonlítását kétféle módon végzem el. Hipotéziseim vizsgálata céljából megfelelően összevetem a két kar hallgatóit a teljes mintában, valamint a tanárképzésben részt venni kívánók körében.

Az első helyen jelölés gyakoriságában a „dobogós” helyezettek a Bölcsészettudományi Kar alapképzésben résztvevő 1. és 2. éves hallgatóinak körében (a teljes mintában): 1. boldogság (29,1%) 2. belső harmónia (24,1%) 3. családi biztonság (16,5%). A Természettudományi Karon az első helyen jelölés gyakoriságában a „dobogós” helyezettek az alapképzésben résztvevő 1. és 2. éves hallgatóinak körében (a teljes mintában): 1. boldogság (22,5%) 2. családi biztonság (21,1%) 3. belső harmónia (13,4%).

Fontos lehet a két dobogós helyről leesoruló értékek milyensége is. A bölcsészek körében 4. helyen az üdvözülés, míg 5. helyen a bölcsesség szerepel az első helyen való jelölést tekintetében. A Természettudományi Kar mintájában ellenben az igaz barátság szerepel a 4. helyen a célérték vonatkozásában, míg az 5. helyen a szabadság áll.

A tanárképzésben részt venni kívánók körében a Bölcsészettudományi Karon a három leggyakrabban említett érték sorrendisége változatlan a teljes mintában tapasztalhatókkal, az arányok közötti különbség is szinte változatlan: a boldogságot - 0,7%-os, a belső harmóniát + 0,1%-os, a családi biztonságot + 2,4%-os eltérés jellemzi a tanárképzésben részt venni

kívánók körében. A Természettudományi Kar eredményeinél ugyanakkor az első helyen megjelölt célértékek sorrendje és összetétele eltérést mutat a teljes mintához viszonyítva: 1. családi biztonság (37,5%) 2. boldogság (25,0%) 3. igaz barátság(10,4%). Az arányok változásai már jelentősek: a családi biztonság a Természettudományi Kar teljes mintájához viszonyítva 16,4%-kal, a boldogság 2,%-kal fontosabb a tanárképzésben részt venni kívánók körében. A belső harmónia kevésbé kiemelt érték a tanárképzésben részt venni kívánók csoportjában a Természettudományi Kar válaszadói személyei körében (9,2%-kal kevesebben jelölték elsőként a teljes minta Természettudományi Karának eredményeihez viszonyítva).

A teljes minta és a tanárképzésben részt venni kívánók értékei közötti különbségek köréből kiemelném, hogy a társadalmi tekintély első helyen megjelölt célértékként – bár nem jelentős arányban – de megjelenik mindkét karon a teljes minta esetében, addig a tanárképzésben részt venni kívánók körében a célértékek sorrendjében egyáltalán nem szerepel az 1. és a 2. helyen. Ez a különbség összefüggésben állhat a tanári pálya presztízsének hazai megítélésével (Szebedy 2005.; Halász és Lannert 2003, 2006).

A tanárképzésben részt venni kívánók körében a bölcsészeknél változatlan a 4. és 5. helyre sorolt célérték az első helyen való jelölés alapján – azaz az üdvözülés és a bölcsesség éppen annyira fontos a tanári végzettséget szerezni kívánók körében, mint a teljes bölcsész mintában. A Természettudományi Karon a tanári végzettséggel rendelkezni kívánók körében a 4. helyre öt célérték is került: a belső harmónia, a béke, az önbecsülés, a sikeres megvalósítás érzése, valamint az üdvözülés itt is hasonlóan a bölcsészekhez. Az 5. helyre három érték került a TTK-s tanárképzésben részt venni kívánók mintájában: a bölcsészekhez hasonlóan a bölcsesség, a bölcsészektől eltérően az érett szerelem, továbbá a nemzeti biztonság.

5. A komparatív hallgatói kutatás kiterjesztésének lehetőségei

5.1. A kutatás kiterjesztésének lehetőségei

A kutatás kiterjesztésére több lehetőség kínálkozik:

1. Az első lehetőség, amely a kiegyensúlyozott mintavétel miatt került elvetésre, a bölcsészek két csoportra való bontása (nyelvszakos bölcsész, akinek legalább az egyik szakja nyelvész és a nem nyelvész) és a Természettudományi Karra járó hallgatókra vonatkozó

adatok, így összesen három csoport összehasonlítása. Erre vonatkozóan jelen kutatás adatbázisa lehetőséget teremtett egy felderítő jellegű adatfeldolgozásra is a két bölcsész hallgatói kör vizsgálatának vonatkozásában.

2. További lehetőség a Pécsi Tudományegyetem egyéb tanárképzést is folytató karainak bevonása az összehasonlító elemzésbe.

3. Ígéretes nemcsak az alapképzés 5. és 6. szemeszteres hallgatóinak bevonása, hanem a további felsőoktatási szintek (felsőfokú szakképzés, mesterképzés, doktorandusz képzés) megismerése, illetve a szintek összevetése is.

4. Következő lehetőség a minimum két felsőoktatási intézmény két hasonló karának összehasonlító vizsgálata.

5. Az összehasonlító vizsgálat során a Rokeach-féle vizsgálat eredményeinek csupán egy szűk szelete került bemutatásra, hiszen a célértékek, mint motivációk megragadása illeszkedett legszorosabban a hallgatói motivációk tágabb kontextusú megértéséhez. Nyilvánvaló azonban, hogy a célértékek és az adatbázisban szereplő motivációk közötti összefüggések sora további vizsgálatokat, leginkább korrelációs eredmények feltárását is lehetővé, kívánatosá tesz. A Rokeach-féle értékvizsgálat, adatbázisban szereplő, de egyáltalán nem feldolgozott része, az eszközértékek bemutatása; illetve az eszköz- és célértékek közötti összefüggések feldolgozása, amely egyelőre teljesen kiaknázatlan. Tekintettel arra azonban, hogy a hallgatókra irányuló vizsgálatok nem alkalmazzák a Rokeach-féle tesztet, mindenféleképpen hasznossá válhatnának ezek az eredmények a hallgatói csoportok megismerésében.

6. Összefoglalás, a kutatás eredményeinek felhasználási lehetőségei

6.1. A hipotézisek vizsgálata

Hipotézis1: Alapvető különbség mutatkozik a Bölcsészettudományi Karon és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók társadalmi háttérének vonatkozásában.

Tizenhat változó mentén került összehasonlításra a két vizsgált kar mintába került hallgatóinak társadalmi háttére. A változók többsége mentén elemi különbségek mutatkoznak, míg néhány változó mentén csekély eltérés mutatkozik a két hallgatói csoport között.

A markáns különbségek a nemi összetétel, a továbbtanulás szempontjából a tipikus korcsoport, az állandó lakóhely régiója, a párhuzamos tanulmányok, a tanári végzettség megszerzésének szándéka, az édesapa legmagasabb iskolai végzettsége, az édesanya legmagasabb iskolai végzettsége, a válaszadó személy jelenlegi foglalkozása, valamint a nemzetiségi/etnikai hovatartozás mentén.

Hipotézis2: Alapvető különbség mutatkozik a Bölcsészettudományi és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók motivációi, motivációs nyálábjai között.

Számottevő eltérés mutatkozott a két vizsgált kar mintáiban a szakválasztási indíttatásokat illetően az elemzett motivációk többségében; így a barátok hatása; a középiskolai tanár hatása; a korábbi felsőoktatási intézményben folytatott kapcsolódó tanulmányok motiváló hatása; a saját korábbi szakmai tapasztalatok hatása; a valamilyen diploma megszerzésének motivációja; az érdeklődési körnek megfelelő diploma szerzésének motiváló ereje; a piacképes diploma szerzésének motivációja; a tartós párkapcsolat kialakításának motiváló hatása; az identitás erősítés motiváló ereje vonatkozásában.

Hipotézis3: A motivációs nyálábok közötti alapvető különbség ugyanúgy megmutatkozik, fennmarad a Bölcsészettudományi és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók azon köreiből is, akik a tanárképzésben részt kívánnak venni.

Összességében a 11 motivációból nyolcra igaz, hogy fennmarad a Bölcsészettudományi és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók azon köreiből is, akik a tanárképzésben részt kívánnak venni.

Különbség mutatkozik az érdeklődési körnek megfelelő diploma szerzésének vonatkozásában, amely a tanárképzésben részt venni kívánók körében kiegyenlítetté vált, míg a teljes mintában inkább a Természettudományi Karon tanulók mintáját jellemezte. Eltérés van továbbá a családi hagyományok folytatásának tekintetében, ahol a tanárképzésben részt venni kívánókat inkább serkenti a családi minta, mint a teljes mintában, ahol a családi minta közel egyforma mértékben jellemezte mindkét kar motivációját. A harmadik különbség a valamilyen diploma megszerzésének motivációja tekintetében jelentkezik: a tanárképzésben részt venni kívánók körében inkább a Természettudományi Kar mintáját jellemzi, míg a teljes mintában inkább a bölcsészek sajátossága. Ez utóbbi alapján felvetődhet az az összefüggés is,

hogy a bölcsészekből tudatosabb tanárok lesznek, ezáltal hathatnak jobban a középiskolai diákokra.

Hipotézis4: Alapvető különbség mutatkozik a Bölcsészettudományi és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók értékei, értékalapú motivációi között.

Ez a hipotézis – az eredmények függvényében – részben elvetendő. Az értékek első helyen való jelölésének gyakorisága szempontjából mindkét kar mintájában a boldogság szerepel az első, kiemelt helyen. A másodikként és harmadikként leggyakrabban érték szintén ugyanaz a két karnál, csupán a bölcsészeknél második leggyakrabban jelölt célérték (belső harmónia), illetve a harmadik leggyakrabban jelölt célérték (családi biztonság) sorrendje felcserélődik a Természettudományi Kar megkérdezettjeinek körében.

Azonban jelentékenynek tekinthető a két dobogós helyről leesoruló célérték milyensége is, melyek teljesen eltérőek egymástól. Míg a bölcsészek körében 4. helyen az üdvözülés, 5. helyen a bölcsesség szerepel az első helyen való jelölés gyakoriságának szempontjából, addig a Természettudományi Kar mintájában az igaz barátság szerepel a 4. helyen a célérték vonatkozásában, míg az 5. helyen a szabadság áll.

Hipotézis5: A hallgatói értékek, az értékalapú motivációk közötti alapvető különbség ugyanúgy megmutatkozik, fennmarad a Bölcsészettudományi és a Természettudományi Karon tanuló hallgatók azon köreiben is, akik a tanárképzésben részt kívánnak venni.

A hipotézis a bölcsész mintában igaznak bizonyult. A tanárképzésben részt venni kívánók körében a Bölcsészettudományi Karon a három leggyakrabban említett érték sorrendisége változatlan a teljes mintában tapasztalhatókkal, az arányok közötti különbség is szinte változatlan. A Természettudományi Kar eredményeinél ugyanakkor az első helyen megjelölt célértékek sorrendje és összetétele alapján részint eltérést mutat a teljes TTK-s mintához viszonyítva: 1. családi biztonság 2. boldogság 3. igaz barátság.

A tanárképzésben részt venni kívánók körében a bölcsészeknél változatlan a 4. és 5. helyre sorolt célérték az első helyen való jelölés alapján – azaz az üdvözülés és a bölcsesség éppen annyira fontos a tanári végzettséget szerezni kívánók körében, mint a teljes bölcsész mintában. A Természettudományi Karon a tanári végzettséggel rendelkezni kívánók körében

a 4. helyre öt célérték is került: a belső harmónia, a béke, az önbecsülés, a sikeres megvalósítás érzése, valamint az üdvözülés itt is hasonlóan a bölcsészekhez. Az 5. helyre három érték került a TTK-s tanárképzésben részt venni kívánók mintájában: a bölcsészekhez hasonlóan a bölcsesség, a bölcsészektől eltérően az érett szerelem, továbbá a nemzeti biztonság.

A teljes minta és a tanárképzésben részt venni kívánók értékei közötti különbségek köréből feltétlenül kiemelendő, hogy a társadalmi tekintély első helyen megjelölt célértékként – bár nem jelentős arányban – de megjelenik mindkét karon a teljes minta esetében, addig a tanárképzésben részt venni kívánók körében a célértékek sorrendjében egyáltalán nem szerepel az 1. és a 2. helyen. Ez a különbség összefüggésben állhat a tanári pálya presztízsének hazai megítélésével (Szebedy 2005.; Halász és Lannert 2003, 2006).

Hipotézis6: A Rokeach-teszt – leginkább a 18 célértékével – kiegészítheti a felsőoktatásban zajló motivációs kutatásokat, árnyaltabb képet adva a potenciális hallgatókról, a hallgatókról, valamint a végzettekről. (A Rokeach-teszt 18 célértékére úgy tekintek saját kutatásomban, mint az értékalapú motiváció megismerésének egyik eszközére.)

A diplomás pályakövetési vizsgálatok eredményeinek felhasználási irányai négy alapvető irányban teljeshetnek ki:

- felsőoktatási intézmények számára;
- (oktatási) kormányzati szinten;
- a munkaerő-piaci szereplők számára;
- a potenciális hallgatók, a hallgatók, valamint a végzettek számára (Kiss 2008, idézi Nándori 2010:305)

A felsorolt irányok köréből maga a felsőoktatási intézmény az, amelynek karai, intézetei, szakjai profitálhatnak a stratégiai tervezés során, a fejlesztések, a tanmenet megújítások területén a Rokeach-teszt célértékei által meghatározott hallgatói értékalapú motivációinak az eredményeit figyelembe véve.

Úgy vélem, az új generációk, a potenciális és jelenlegi hallgatók megértéséhez közelebb lehet kerülni a hallgatók alapvető értékeinek, célértékeinek, értékalapú motivációinak

feltérképezésével, megismerésével – azáltal, hogy a hallgatói motivációs kutatásokban helyet kapnak az értékalapú motivációkat feltáró irányok is.

6.2. Összegzés

1. A dolgozatban bemutatott saját kutatás hasznos, illetőleg hasznosítható hozadéka, valamint a vizsgálat újdonságértéke az alábbi pontokban foglalható össze. A hallgatói motivációs vizsgálat a kutatási előzményekre építve összehasonlítja a Pécsi Tudományegyetem – a tanárképzés szempontjából – két legjelentősebb karának (Bölcsészettudományi Kar, Természettudományi Kar) nappali tagozatos 1. és 2. éves BA/BSc hallgatóinak motivációs nyalábjait a szak/szakupárválasztásukat érintően a múltbéli indíttatások, továbbá a jövőbeni tervek feltárásával.

2. A hallgatói motivációs vizsgálat a kutatási előzményekben kevésbé hangsúlyozott két almintát, a tanári végzettséget szerezni kívánó Bölcsészettudományi és Természettudományi Karra járó nappali tagozatos 1. és 2. éves BA/BSc hallgatóinak motivációs nyalábjait is analizálja, összeveti a szak/szakupárválasztásukat illetően a múltbéli indíttatások, továbbá a jövőbeni tervek feltárásával.

3. A hallgatói motivációs vizsgálat felderítő célú kutatásának eredménye, hogy a Bölcsészettudományi Kar válaszadó személyeinek motivációs nyalábjai heterogének két bölcsész csoport – a nyelvszakosok (akinek legalább az egyik szakja nyelvszak) és a nem nyelvszakosok – vonatkozásában.

4. A kérdőív feldolgozása során létrehozott adatbázis alkalmat ad másodelemzések készítésére is.

5. Az összeállított motivációs kérdőív célja egy minél komplexebb hallgatói motivációs nyaláb, háttér felvétele és feldolgozása. Ennek érdekében a hazai kutatási előzményekhez képest újdonság a Rokeach-teszttel kibővített survey. Alkalmasnak vélem az eredetileg értékskálaként megalkotott Rokeach-teszt 18 célértékét hierarchizáló skálát értékalapú motivációs skálaként felhasználni. Ezáltal a hallgatók a felvétel időpontjában aktuális szakválasztásának motivációs hátterének sokrétűbb feltárásában és megértésében segítség

lehet a Rokeach-teszt 18 célértékét hierarchizáló skála, amely ebben az alkalmazásában értékalapú motivációs skála.

7. Zárszó

A dolgozatban bemutatott összehasonlító vizsgálat célja az volt, hogy a Pécsi Tudományegyetem, a tanárképzés szempontjából legfontosabb két karán (bölcész, természettudományi) a nappali tagozatos, alapképzésben résztvevő 1-4. szemeszteres hallgatók szaktárgyi motivációit mélyebben, komplexebben meg lehessen ismerni. Ennek érdekében olyan eszközt kerestem, amelynek segítségével kitágítható az az ismerethorizont, amely az eddigi kutatásokból elérhetővé vált. A megtalált és sikeresen alkalmazott eszköz: a Rokeach-féle értékvizsgálati teszt motivációs tesztként való alkalmazását jelentette. Az alapvetően szociológiai vizsgálatba jól illeszkedett a pszichológiában használatos Rokeach-teszt.

Fontosnak tartom kiemelni azt a tényt, hogy a motivációk elemzésénél az tapasztalható, hogy ténylegesen motivációs nyálábokkal rendelkeznek a vizsgálatba bevont hallgatók, azaz több együttesen jelenlévő motiváció sarkallja a válaszadó személyeket a tanulmányaikban való részvételre. Az összehasonlított hallgatói csoportok közül egyik sem jelent kivételt ebben a vonatkozásban. A nemi különbségek mentén is érvényes, hogy jól körvonalazható motivációs nyálábokkal bírnak az egyetemisták.

Úgy tapasztaltam, hogy a hallgatói motiváció kutatások, beleértve a jelenlegi vizsgálatot is, interdiszciplináris szálainak összeérése feltétlenül szükséges a további kutatási lépések megtételéhez. A Rokeach-teszten kívül rendelkezésre állhatnak még további, diszciplína-specifikus eszközök/tesztek/módszerek, amelyek alkalmazhatóak lehetnek a hallgatói motivációs kutatásokban, és ezáltal egyre szélesebb spektruma válhatna megismerhetővé a diákság motivációs hátterének. Egyfelől, az egyetemi gazdasági, marketing célú stratégiáinak kidolgozását az összetettebb, árnyaltabb hallgatói motivációs vizsgálatok nagymértékben támogathatják; másfelől a jövő értelmiségének alaposabb megismerése is számos pozitív hozadékkal bírna akár a szakos tantervfejlesztések, akár a pedagógusképzés vonatkozásában.

Fentebb, a kutatás kiterjesztésének lehetőségei (5.1.) alfejezetben a komparatív hallgatói motivációs vizsgálatok körében javasoltam – többek között, hogy a további felsőoktatási

szintek (felsőfokú szakképzés, mesterképzés, doktorandusz képzés) alaposabb, folyamatszerű megismerését, illetve a szintek összevetését is ígéretes kutatási irányként. A dolgozatban bemutatott kutatás az alapképzésben tanuló diákok egyes csoportjainak mesterképzésre irányuló motivációiba enged betekintést. A tanárképzés szempontjából nyilvánvalóan ennek a két szintnek a vizsgálata a legadekvátabb. Ám az alapképzés és mesterképzés viszonya mellett, szintén fontos megismerni a mesterképzés és a doktori képzés, továbbá a felsőfokú szakképzés és az alapképzés közötti tervek, átjárás, jelentkezés motivációs háttérét. A felsőoktatási szintek teljes vertikumának vizsgálatával teljesebbé válhatnak a hallgatók tanulmányi döntéseit megalapozó motivációs háttér/hátterek ismerete.

A Pécsi Tudományegyetem két karának komparatív vizsgálata jól illeszkedik mind a DPR, mind a témában korábban lefolytatott szociológiai kutatások menetébe, azok motivációról szóló eredményeit a két kar, illetve a tanárképzés szempontjából finomította – részint a megelőző kutatási eredményekre alapozva, részint a kutatási irány szempontjából új módszertani elem alkalmazásával, nevezetesen a Rokeach-teszt motivációs keretbe való illesztésével.

A napirenden lévő megújuló tanárképzés egyik fontos eleme, hogy az életpályamoddell a tanári hivatás visszakapja rangját. Ennek a folyamatnak a megértéséhez, valamint hogy jó pedagógussá válhassanak a jelöltek, segítséget nyújthat az a kutatási irány, mellyel a hallgatóság motivációit lehet a maga komplexitásában vizsgálni, értelmezni. A hallgatói motivációk kutatásának másik fontos hozadéka lehet, hogy a 2013. szeptember 1-jétől hatályba lépő rendelkezés szerint az általános iskolai és a középiskolai tanárok képzése különvált, azaz fontos szemponttá válik annak a megértése is, hogy ki melyik képzési irány felé indul el (Emmi közlemény 2012). Ebben a kontextusban – úgy vélem -, hogy jelenlegi vizsgálatom is hordoz hasznosítható elemeket, melyek hozzájárulhatnak az átalakulások sikeréhez.

8. A tézisekhez felhasznált hivatkozások

Balázsovcics Mónika (2008): Felnőttek tanulási motivációi. In: Kereszty Orsolya (szerk.): Új utak, szemléletmódok, módszerek a pedagógiában. Kaposvári Egyetem Pedagógiai Főiskolai Kara, Kaposvár. 5-14.

Benesch, H. (1994): Pszichológia. SH Atlasz. Springer Hungarica Kiadó Kft.

Bernáth László – Révész György (szerk.) (1995): A pszichológia alapjai. Tertia Kiadó, Budapest.

Fábri Sándor (2009): A magyarországi központi diplomás pályakövetés empirikus kutatási programja

http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/DPR/szakmai_osszefoglalo_anyagok/felsooktatasi-muhely_2009-3_DPR_FabriI.pdf

(Letöltés ideje: 2011-06-26)

Forray R. Katalin (2008): Lakossági-társadalmi igények a felnőttek felsőfokú továbbtanulásában. Az OTKA 47335 zárótanulmánya.

http://real.mtak.hu/1754/1/47335_ZJ1.pdf(Letöltés ideje: 2011-01-27)

Forray R. Katalin és Kozma Tamás (2009): Diplomára éhezve. Felnőtt hallgatók Debrecenben és Pécsen. Debreceni Szemle, 3-4. sz. 315-328.

Halász Gábor és Lannert Judit (szerk.) (2003.): Jelentés a magyar közoktatásról. Országos Közoktatási Intézet, Budapest.

<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2003>

(Letöltés ideje: 2011-08-25)

Halász Gábor és Lannert Judit (szerk.) (2006): Jelentés a magyar közoktatásról. Országos Közoktatási Intézet, Budapest.

<http://www.ofi.hu/tudastar/jelentes-magyar/nagy-maria-varga-julia-7>

(Letöltés ideje: 2011-01-20)

Hrubos Ildikó (2006): A 21. század egyeteme. *Educatio*, IV. szám, Változó egyetem. 665-683.

Kalocsainé Sánta Hajnalka (2003): A szakválasztás indítékai a romológiát hallgatók körében. *Educatio*, 4. sz. 673-676.

Kalocsainé Sánta Hajnalka (2004): Szakválasztási motivációk a PTE romológus hallgatóinak körében. Szakdolgozat. D – 2384

http://konyvtar.tatk.elte.hu/szakdolgozatok/diploma_vegleges.htm

Kay, P. (2003): Consumer Motivation in a Tourism Context: Continuing the Work of Maslow, Rokeach, Vroom, Deci, Haley and Others.

http://smib.vuw.ac.nz:8081/WWW/ANZMAC2003/papers/CON17_kayp.pdf

(Letöltés ideje: 2011-08-15)

Lakner Zoltán (2002a): Hogyan gondolkodnak, tanulnak, élnek napjaink egyetemi-főiskolai hallgatói? *Magyar Felsőoktatás*, 8. sz. 46-48.

Lakner Zoltán (2002b): Hogyan gondolkodnak, tanulnak, élnek napjaink egyetemi-főiskolai hallgatói? *Magyar Felsőoktatás*, 9. sz. 51-54.

Lakner Zoltán (2002c): Hogyan gondolkodnak, tanulnak, élnek napjaink egyetemi-főiskolai hallgatói? *Magyar Felsőoktatás*, 10. sz. 50-53.

Lakner Zoltán és mtsai: Hogyan gondolkodnak, tanulnak, élnek napjaink egyetemi-főiskolai hallgatói?

http://209.85.129.132/search?q=cache:M7t02YtaQa0J:www.ph.hu/mf/vendego/vizsgalat.html+%22Lakner+Rokeach%22&hl=hu&lr=lang_hu&gl=hu&strip=1

(Letöltés ideje: 2009-05-21)

Marton Melinda (2009): Alapdiplomával a munka világába? *Educatio*, 3. sz. 398-403.

Nándori Emese (2010): A Diplomás Pályakövetés szerepe az intézményi marketingben. In: Törőcsik Mária és Kuráth Gabriella (szerk.): Egyetemi marketing – marketing a felsőoktatásban. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. 305-309.

Szakács Katalin és Szakács Ferenc (1998): A Rokeach-féle értékvizsgálat. In: Mérei Ferenc és Szakács Ferenc (szerk.): Pszichodiagnosztikai vademecum. I. Explorációs és biográfiai módszerek, tünetbecslő skálák, kérdőívek. 2. rész. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 403-419.

Szebedy Tas (2005): A pedagóguspálya sajátosságai és a foglalkozási ártalmak. Új Pedagógiai Szemle, július-augusztus.

<http://www.ofi.hu/tudastar/szebedy-tas>

(Letöltés ideje: 2011-08-25)

Szemerszki Marianna (2006): Hallgatók a tömegesedés időszakában. Educatio, IV. szám, Változó egyetem. 736-752.

Törőcsik Mária (2010): A fiatalok fogyasztói magatartása – az egyetemek fő célcsoportjának megértése. In: Törőcsik Mária és Kuráth Gabriella (szerk.): Egyetemi marketing – marketing a felsőoktatásban. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. 123-139.

9. Egyéb források

A bolognai folyamat

<http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/bolognai-folyamat/bolognai-folyamat>

(Letöltés ideje: 2011-08-16)

Megújul a tanárképzés

Emmi, Oktatásért Felelős Államtitkárság közleménye

<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/oktatasert-felelos-allamtitkarsag/hirek/megujul-a-tanarkepzes>

(Letöltés ideje: 2013-01-29)

The Bologna Declaration of 19 June 1999

http://www.ehea.info/Uploads/Galleries/7_2010/224733BOLOGNA_DECLARATION1.pdf.
pdf

(Letöltés ideje: 2011-08-16)

A 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0600015.OM

(Letöltés ideje: 2011-08-16)

10. A doktori értekezés témaköréhez kapcsolódó publikációk

Kalocsainé Sánta Hajnalka (2003): A szakválasztás indítékai a romológiát hallgatók körében. *Educatio*, 4. sz. 673-676.

Kalocsainé Sánta Hajnalka (2004): Szakválasztási motivációk a PTE romológus hallgatóinak körében. Szakdolgozat. D – 2384

[Http://konyvtar.tatk.elte.hu/szakdolgozatok/diploma_vegleges.htm](http://konyvtar.tatk.elte.hu/szakdolgozatok/diploma_vegleges.htm)

(Letöltés ideje: 2011-07-02)

Kalocsainé Sánta Hajnalka (2008): A hallgatók nemek szerinti megoszlása a Pécsi Tudományegyetemen. In: Kereszty Orsolya (szerk.): Új utak, szemléletmódok, módszerek a pedagógiában. Kaposvár. 123-128.

Kalocsainé Sánta Hajnalka (2009): A lifelong-learning nemek szerinti jellemzői a Szent István Egyetem levelező tagozatos hallgatóinak körében. In: Karlovitz János Tibor (szerk.): Speciális kérdések és nézőpontok a felsőoktatásban. Neveléstudományi Egyesület, Budapest. 35-40.

Kalocsainé Sánta Hajnalka (2010): A levelező tagozatos hallgatók nemek szerinti megoszlása a Debreceni és a Pécsi Tudományegyetemen. In: Juhász Erika (szerk.): Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Center for Higher Education Research and Development, Hungary, Debrecen. 234-237.

Kalocsainé Sánta Hajnalka (2011): Szakválasztási motivációk a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi és Természettudományi Karán. In: Kéri Katalin (szerk.): Társadalmi nem és oktatás. Konferenciakötet. PTE BTK „Oktatás és társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs

Kalocsainé Sánta Hajnalka (2012): Romológia és pedagógia szakos hallgatók szakválasztási motivációi. In: Orsós Anna-Trendl Fanni (szerk.): Útjelzők. 147-153.